

Landskabskarakterbeskrivelse

Landskabsvurdering

Anbefalinger til planlægningen

SØNDER HERRED

MORS
HJERTET I NORDVEST

Beliggenhed og afgrænsning

Sønderherreds Plantage ligger midt på Sydmors. Karakterområdet afgrænses af Midtmors syd mod nord, Blidstrup Mark mod øst og syd samt af Sydvestmors mod vest.

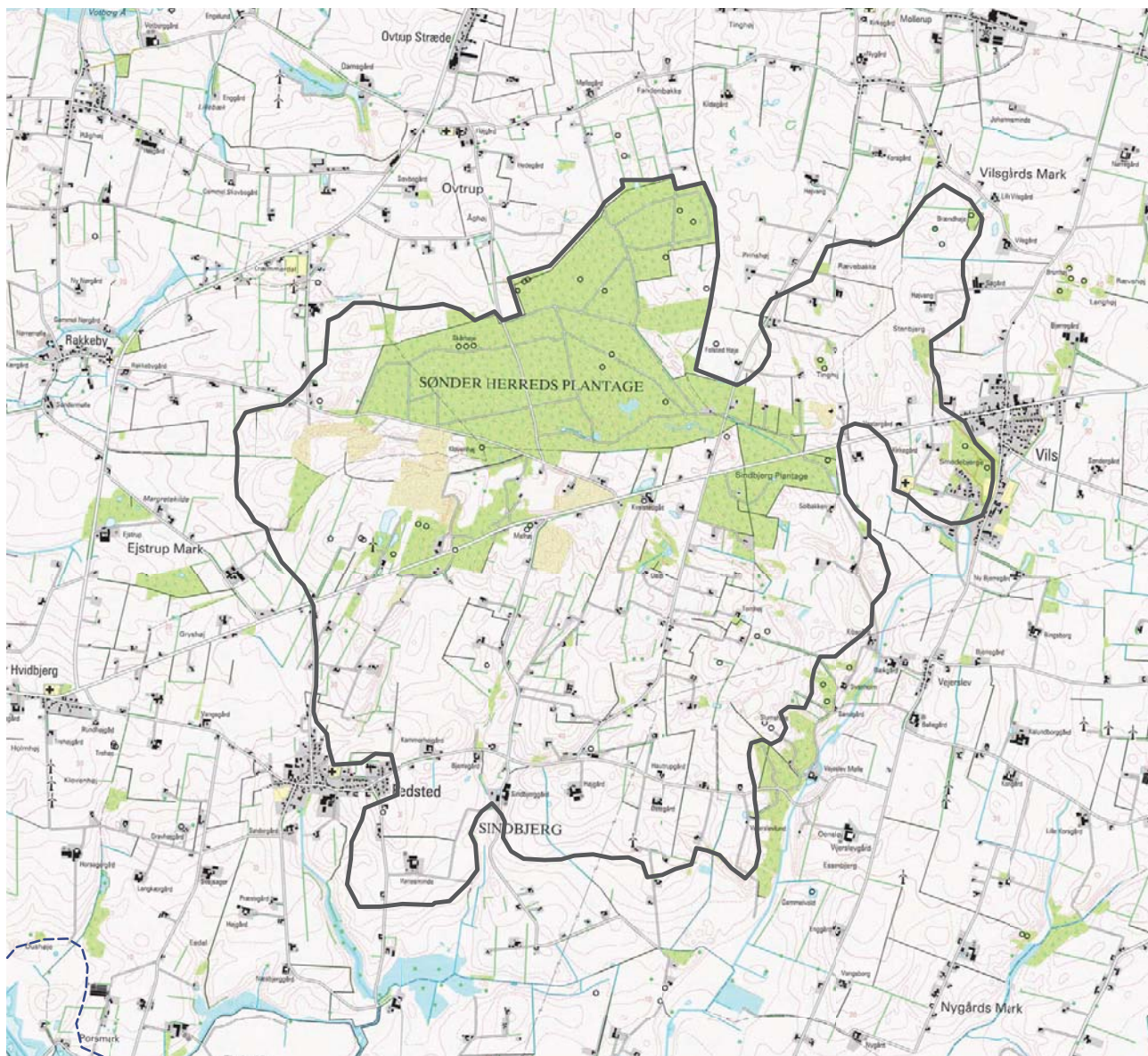

Fig. 1 Afgrænsningen af karakterområdet Sønderherreds plantage.

Landskabskarakteren

Karaktergivende for området er de store bløde bakke- og dalformationer, som stedvist har karakter af dødislandskab. Terrænet når op i en højde på over 60 m som det højeste område på Sydmors. I den sydlige del af området er terrænet småbakket med intensivt dyrkede marker og spredt bebyggelse langs områdets vejnet. De mange skel i området er hovedsageligt markeret med levende hegn, som er med til at understrege den forholdsvis enkle struktur i landskabet. Mod syd falder landskabet jævnt, og der er fra de højereliggende dele fine udsigtsmuligheder over det meste af Sydmors.

I stærk kontrast til det åbne og enkle landskab er Sønderherreds Plantage, som er øens største plantageområde. Mod nord danner plantagen en markant afgrænsning mod det tilstødende landskabsrum. Syd for plantagen er mange tidligere råstofgrave enten tilgroet eller tilplantet. Disse arealer udgør i sammenhæng med plantagen visuelt et stort sammenhængende skovområde. Karakterområdet rummer over 40 gravhøje, hvoraf over halvdelen ligger i eller omkring plantagen.

Råstofgravning både i og uden for plantagen har efterladt markante spor i landskabet. Disse spor er især tydelige i de tidligere råstofgrave syd for plantagen. Inde i plantagen sker der en gradvis efterbehandling efter endt råstofgravning. Denne efterbehandling indebærer, at terrænet moduleres og tilplantes. Dette efterlader et mere reguleret – men i sagens natur – også et kunstigt landskabsbillede.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakteren har sin oprindelse først i tiden omkring udskiftningen og siden i den omfattende tilplantning af de sidste større hedearealer på Mors, som fandt sted i 1800-tallet. Herved skabtes øens største samlede skovareal - den ca. 350 ha store Sønderherreds Plantage.

Naturgrundlag

Geomorfologi og terræn

Landskabet er skabt under sidste istid som moræne med overvejende sandede og grusede aflejringer stedvist overlejret af dødis. Terrænet når op i en højde på over 60 m, som det højeste område på Sydmors.

Landskabet er generelt jævnt kuperet og præget af store bløde bakke- og dalformationer. Den nordligste del af området er overvejende sandet mens jordbunden i den sydlige del er mere leret.

Hydrologiske forhold

Inde i Sønderherreds Plantage findes en række afløbsløse moser, hvor især Damsgård Mose i den østlige del af plantagen må fremhæves på grund af begyndende hængesæksdannelse - en naturtype, som er meget sjælden på Mors.

Området rummer ingen større naturlige vandløb.

Kystrelationer

Området ligger midt på Sydmors og er, som det eneste landskabskarakterområde, uden tilknytning til kysten.

Arealanvendelse og landskabselementer*Dyrkningsform*

Den dominerende dyrkningsform er intensivt dyrkede marker uden de store, åbne dyrkningsflader, som de findes andre steder på Mors.

Bevoksningsstruktur

Sønderherreds Plantage er øens største skovområde og består overvejende af nåletræ. I forbindelse med efterbehandlingen af råstofindvindingsarealerne inde i plantagen sker der tilplantning af arealerne med en større variation af træarter. Mange af de ældre råstofgrave syd for plantagen fremstår ligeledes med skovkarakter – enten ved tilplantning eller selvsåning.

I landbrugslandskabet findes mindre bevoksninger omkring bebyggelsen og de førømtalte dødishuller. Herudover findes en del levende hegn, som fortrinsvis er orienteret nord-syd.

Bebyggelsesmønster (herunder beskrivelse af landsbyer)

Bebyggelsen i området ligger overvejende langs en vidt forgrening af småveje mellem Redsted og Næssundvej. Mindre til middelstore gårde ligger overvejende i den sydlige del af området langs vejen mellem Redsted og Vejerslev Mølle. De er vel tilpasset landskabet og fremstår ikke så dominerende som andre steder på Mors. Bebyggelsen langs de øvrige småveje i området består af en blanding af ældre spredte husmandsbebyggelser og enkelte nyere parcelhuse. I Sønderherreds Plantage ligger den tidligere skovfogedbolig og savværk. Savværket benyttes nu til fremstilling af diverse trævarer i forbindelse med et beskæftigelsesprojekt. Herudover ligger der en tidligere plantørbolig i Sindbjerg Plantage.

Redsted ligger lige uden for karakterområdet i overgangen til et mindre dalstrøg. Det meste af byen ligger i en skålformet dal og er ikke synlig fra karakterområdet.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

De væsentligste kulturhistoriske mønstre i området knytter sig til plantagerne og deres anlæggelse.

Tilplantningen af øens sidste store hedestrækning begyndte med anlæggelse af Sindbjerg Plantage i 1850'erne. I 1890 fulgte etableringen af Sønderherreds Plantage. De to plantager støder op til hinanden, hvor hele 4 sogneskel mellem Ovtrup, Mollerup, Vejerslev og Redsted sogne mødes. Plantagerne er stadig omgivet af de jorddiger, som blev anlagt i forbindelse med deres etablering. Jorddigerne indgår desuden i de førømtalte sogneskel. De gamle vejforløb inde i Sønderherreds Plantage kan genfindes på udskiftningskortene fra 1700-tallet.

De tidligere hedejorder er relativt magre, og jordlagene har ikke været forstyrret af moderne tiders landbrug. Samtidig er en stor del af plantagerne anlagt inden de moderne dybdepløve kom i anvendelse. Derfor er de øvre jordlag stadig relativt uforstyrrede og dermed også de kulturarvsspor, der måtte være i området.

Karakterområdet rummer over 40 gravhøje, hvoraf over halvdelen ligger i eller omkring plantagen. Især Kløvenhøj (57 m), Malhøje (64 m) og Skårhøje (50 m) kan nævnes. Højene har utvivlsomt fungeret som pejlemærker i forbindelse med færdsel over de tidligere hedestrækninger. Kløvenhøj ligger, hvor de tre sogneskel mellem Redsted, Rakkeby og Ovtrup sogne mødes. Et mindre område omkring højen blev fredet i 1959.

Enkeltelementer og tekniske anlæg

Der er for tiden 5 aktive råstofgrave i området, hvor der indvindes sand, grus og sten i op til 8-10 m's dybde. Den største indvinding foregår i den sydvestlige del af Sønderherreds Plantage, hvor der også er opstillet grussorteringsanlæg.

Sindbjerg Fyldplads ligger i en tidligere råstofgrav umiddelbart syd for plantagen. Syd for fyldpladsen er et nyt biogasanlæg under opførelse. Når anlægget er opført, vil det bl.a. rumme tankanlæg i op til 26 m's højde samt skorstene i op til 30 m's højde.

Af øvrige tekniske anlæg kan nævnes de to vindmøller, som står øst for Sindbjerg og den vindmølle, som står sydvest for plantagen.

Næssundvej forløber midt igennem området og en 60 kV-højspændingsledning krydser igennem den sydøstlige del af området.

Rumlige visuelle forhold

Karaktergivende landskabselementer

Det bølgede terræn, de levende hegn og småplantninger samt de spredtliggende gårde og husmandssteder skaber tilsammen et forholdsvis enkelt og transparent afgrænset landbrugslandskab. Mod nord danner plantageområdet en markant rumlig afgrænsning, mens området pga. et jævnt faldende terræn åbner op mod syd og rummer lange kig ud over områderne mod syd.

Det bølgede landskab skaber mod vest og nordøst en glidende overgang til den omgivende moræneflade. Mod sydøst er overgangen til Vejerslev Bækdalen mere markant og afgrænset af skovbevoksning langs dalens vestside.

Markante delområder og enkeltelementer

Sønderherreds Plantage

Syd for plantagen er mange af de tidligere råstofgrave enten tilgroet eller tilplantet. Disse arealer udgør i sammenhæng med plantagen visuelt et sammenhængende skovområde, som med dets lukkethed og rumlige afgrænsning danner stærk kontrast til det forholdsvis transparente landbrugslandskab.

Damsgårds Mose m.v.

Af enkeltelementer kan nævnes den aflange Damsgårds Mose i den sydøstlige del af Sønderherreds Plantage og mosen ved "Dalen" sydvest for Sindbjerg Plantage. Begge moser ligger i dødishuller omgivet af skovbevoksning og rummer nogle fine muligheder for naturoplevelser.

Vejerslev Kirke

Vejerslev Kirke ligger højt og frit i landskabet på en bakke vest for Vils. Kirken har en meget markant beliggenhed med mange fine indbliksmuligheder. Der er et meget fint samspil mellem kirken, kirkegården og det omkringliggende åbne landskab med alleen ned til Vils. Et område sydøst for kirken er fredet for at sikre indsigten til og udsigten fra kirken.

Udsigten fra kirken mod nordvest er dog stærkt påvirket af den nærliggende virksomhed Inventarkompagniet A/S.

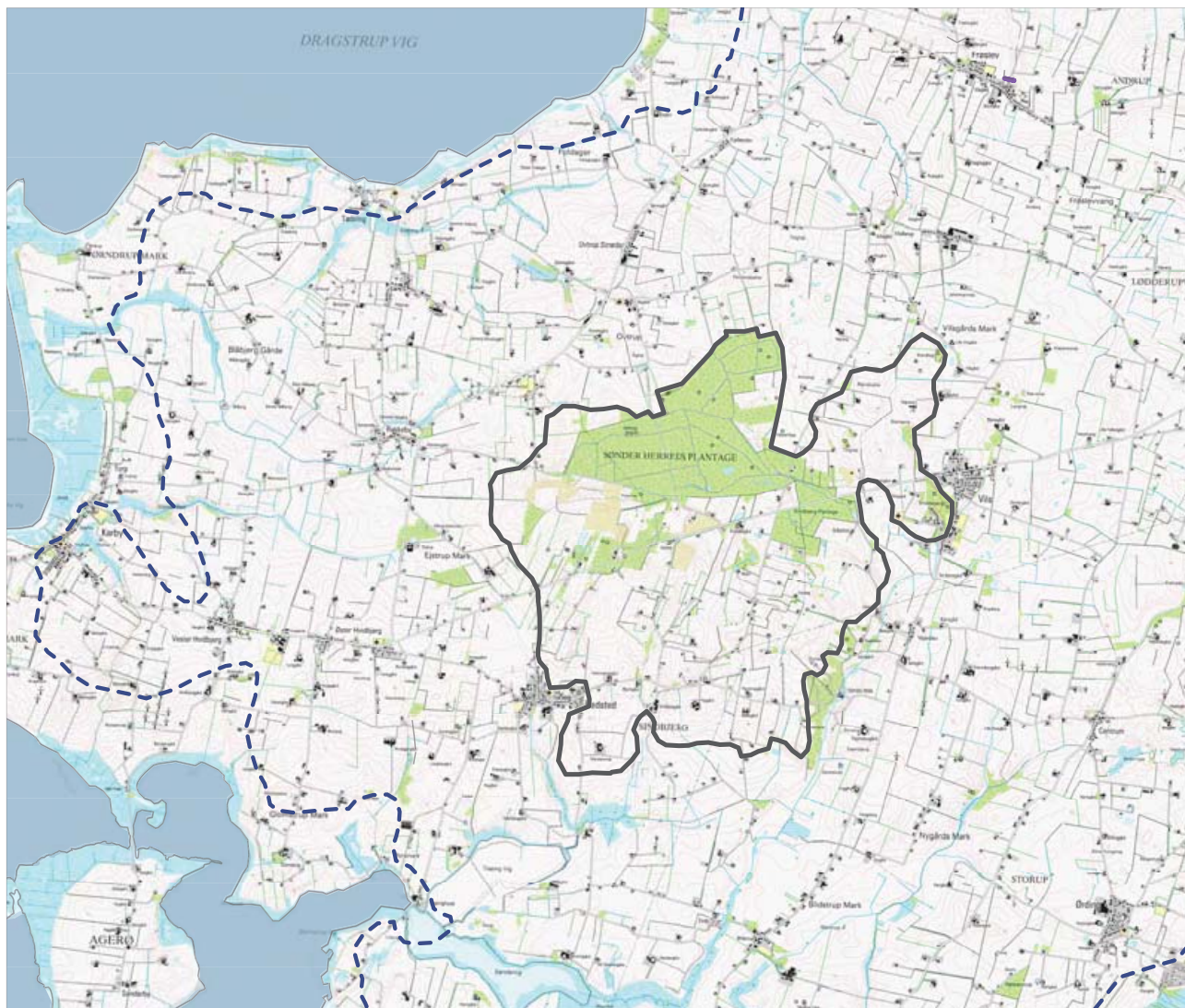
Redsted Kirke

Kirken i Redsted ligger uden for karakterområdet; men den er placeret så tilpas højt i terrænet, at kirketårnet udgør et markant orienteringspunkt i det meste af den sydlige del af karakterområdet.

Påvirkninger fra tekniske anlæg, byudvikling eller andre landskabselementer

Råstofgravningen har lokalt en meget forstyrrende påvirkning på landskabsoplevelsen. Inden for plantagen, hvor landskabsrummet er meget lukket, er påvirkningen stort set begrænset til de konkrete arealer, hvor gravningen foregår. Uden for plantagen er påvirkningen på landskabsoplevelsen større, men alligevel forholdsvis begrænset, på grund af det bølgede landskab og de omgivende bevoksninger.

Visuelle sammenhænge i kystlandskabet

Figur 2. Visuelle sammenhænge i kystlandskabet. Området rummer ingen kystlandskaber.

Karakterområdet ligger i sin helhed uden for kystforlandet. Fra enkelte højt beliggende punkter er der dog udsigt over landskabet til fjorden.

Landskabskarakterens nøglefunktioner, udviklingstendenser og planlagte ændringer

Nøglefunktioner

Karakterområdet rummer øens største plantageområde. Her findes noget af den dårligste jord på Mors og samtidig de største forekomster af tilgængeligt sand og grus. Den sydlige del af karakterområdet, hvor jorden er mere leret, domineres af landbrugsdrift. I denne del af området er fortsat landbrug centralt for opretholdelse af landskabskarakteren. Der har været råstofindvinding i området siden midten af forrige århundrede, og store dele af området syd for plantagen er blevet gennemgravet. I 1990 fortsatte råstofindvindingen inde i selve plantagen.

Sønderherreds Plantage er samtidig et af de største sammenhængende ubebyggede områder på Mors.

Udviklingstendenser

Udviklingen i landbruget går mod færre og større enheder. Denne udvikling synes imidlertid ikke at foregå i samme intensitet inden for dette karakterområde, som ses andre steder på Mors. Derimod er der en vis tendens til skovrejsning, især inden for de tidligere råstofindvindingsarealer.

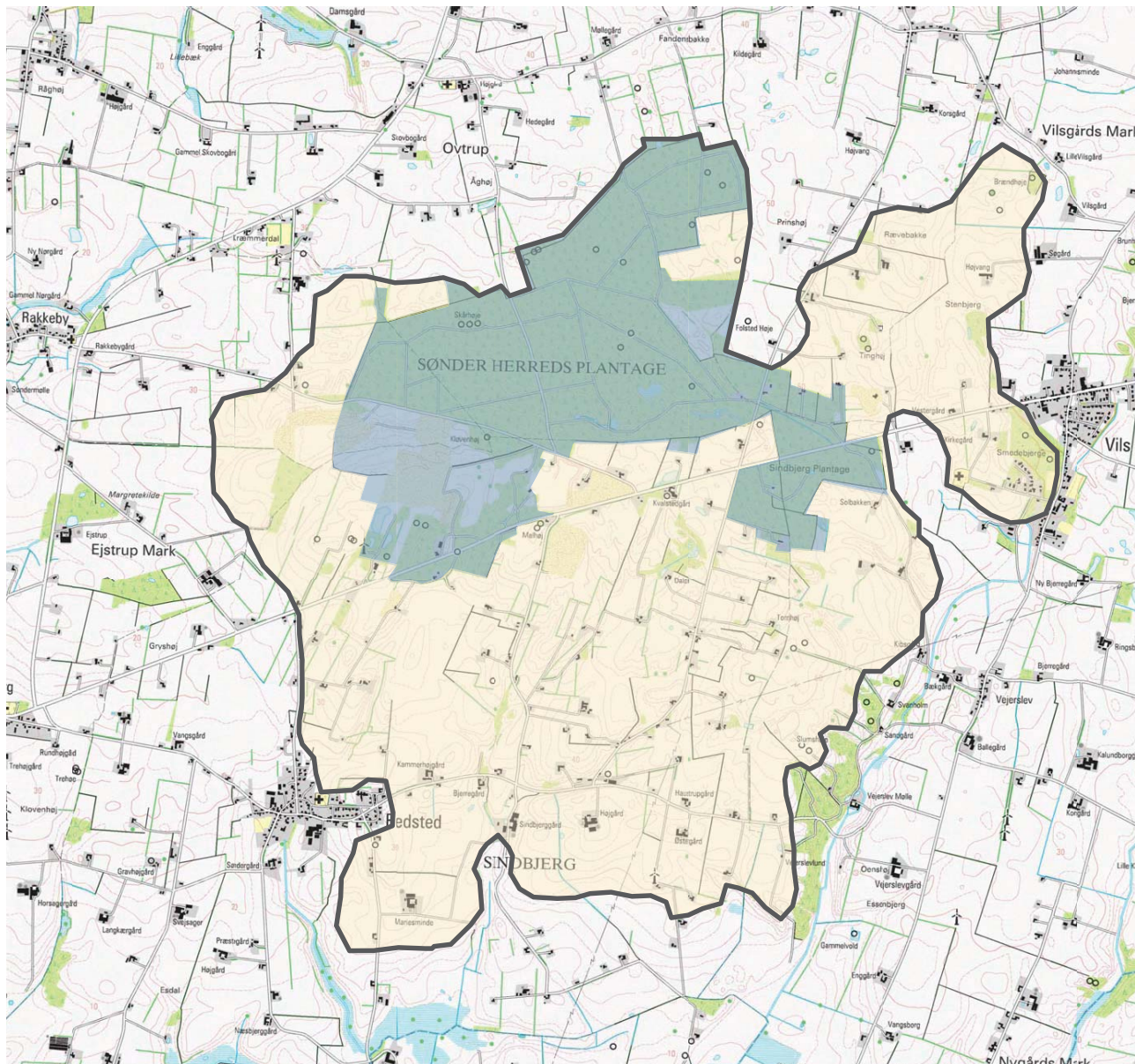
Planlagte ændringer

Da området i og omkring plantagen ikke rummer så mange boliger, er det udset til placering af en række tekniske anlæg, såsom store vindmøller. Den kommunale fyldplads står foran lukning, og området skal efter endt retablering tilplantes.

I Råstofplanen for Region Nordjylland er et større areal i og udenfor plantagen udlagt til råstofgravning. Disse arealer er ved at være tømt for tilgængelige råstofforekomster, og der foregår for tiden en egentlig kortlægning af yderligere tilgængelige råstofforekomster med henblik på en mere detaljeret planlægning for den fremtidige sand-, grus- og stenindvinding.

To store arealer henholdsvis syd og øst for plantagen er i Regionplan 2005 desuden udlagt til skovrejsning.

Landskabskarakterens styrke

Figur 3 Karakterstyrke. Det lysegule er karakteristisk, og det blå er kontrasterende.

Karakteristisk

Hovedkarakterområdet

Hovedkarakterområdet uden for plantagen er karakteriseret ved at fremstå som et småbakked landskab med intensivt dyrkede marker og spredt bebyggelse langs områdets vejnet. De mange skel i området er hovedsageligt markeret med levende hegn, som er med til at understrege den forholdsvis enkle struktur i landskabet. Der er et tydeligt sammenspil mellem naturgrundlaget

og arealanvendelsen. Områdets oprindelse som jordbrugslandskab afspejles stadig i områdets karakter. Dog har landskabet gennem intensivering i landbrugsdriften mistet en del af den oprindelige variation, som mindre lavbundsområder og hedearealer spredt på landbrugsfladen tidligere skabte.

Samlet vurderes området som karakteristisk.

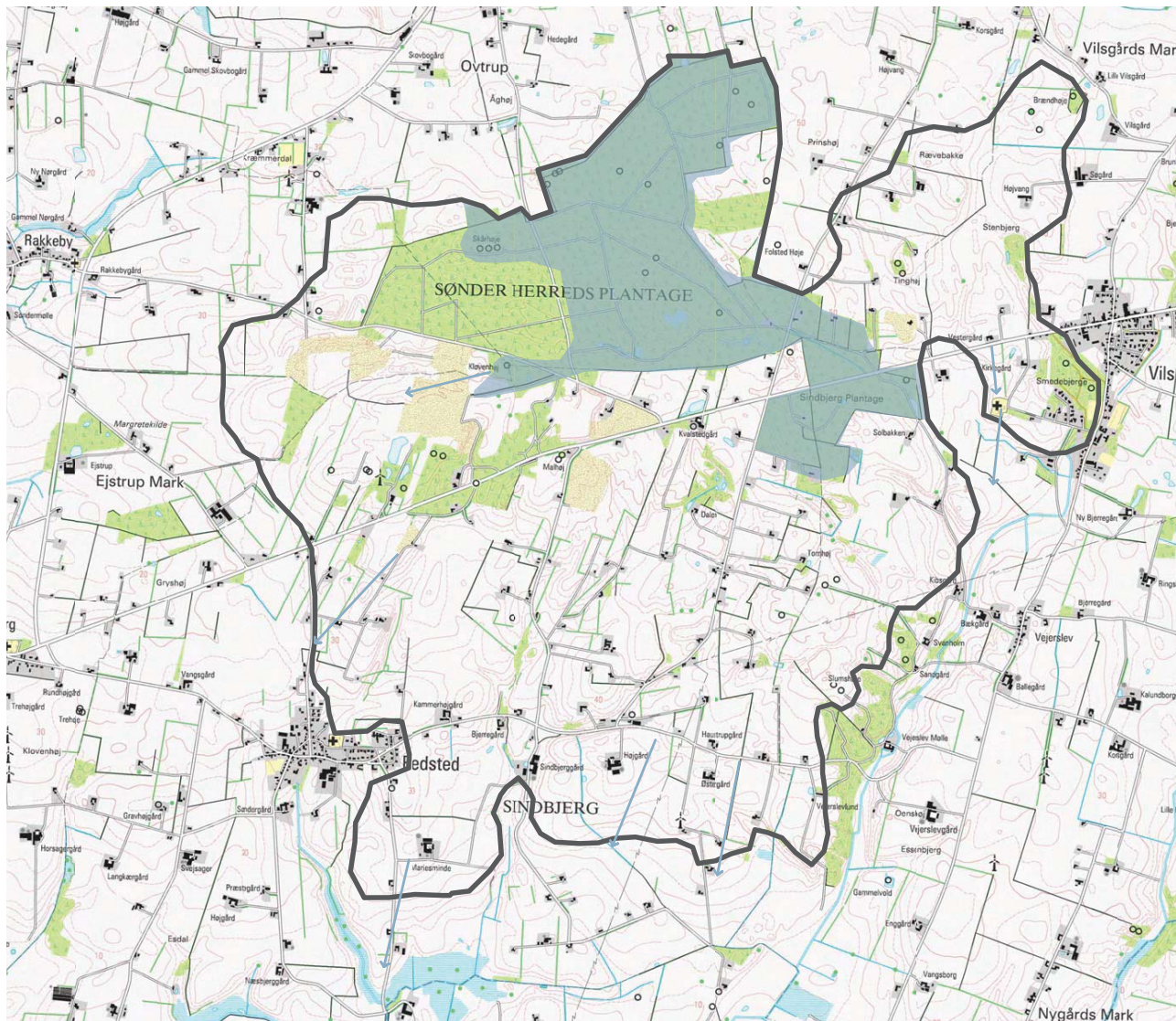
Kontrasterende

Sønderherreds Plantage

I modsætning til resten af karakterområdet fremstår Sønderherreds Plantage og de omgivende træbevoksede arealer som et stort sammenhængende lukket landskabsrum.

Terrænmæssigt minder plantagedelen meget om resten af karakterområdet, og der er ligeledes et tydeligt sammenspil imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen - om end af en anden karakter end resten af landskabskarakterområdet. Endelig er plantagedelen meget enkelt sammensat.

Særlige visuelle oplevelsesmuligheder

Figur 4 Særlige visuelle oplevelsesmuligheder. Landskabskarakterområdet rummer særlige visuelle oplevelsesmuligheder, primært i tilknytning til Sønderherreds plantage. De blå pile angiver særlige udsigter til naboområder og kyster.

Hovedkarakterområdet

På grund af hovedkarakterområdets relativt høje beliggenhed rummer det flere steder særlige visuelle oplevelsesmuligheder i forhold til det omgivende landskab – især mod syd.

På trods af afstanden til kysten er det også muligt flere steder at se Limfjorden, f.eks. fra Kløvenhøj.

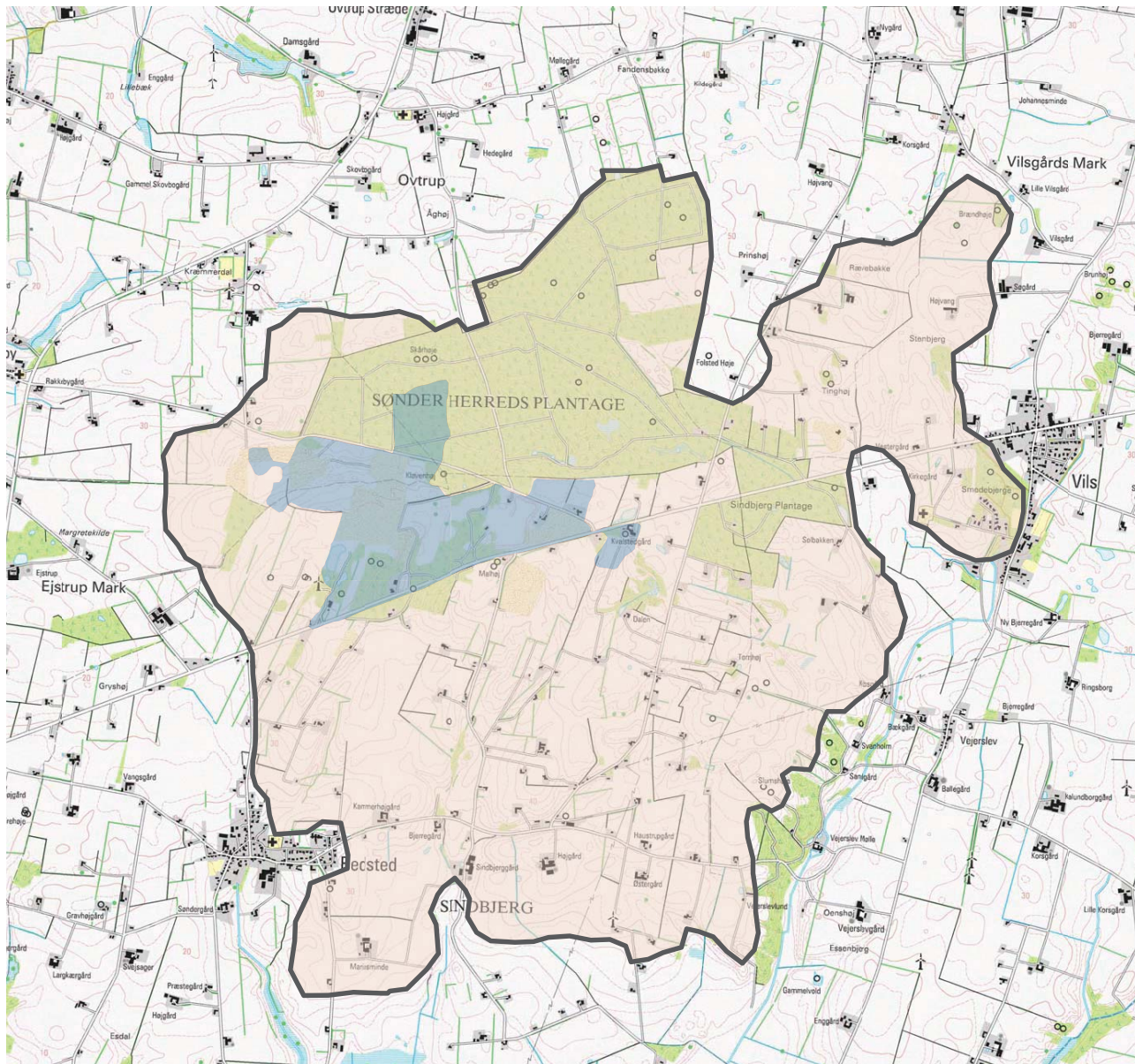
Sønderherreds Plantage

Sønderherreds Plantage rummer nogle særlige oplevelsesmuligheder på grund af dens størrelse og karakter af plantage. De visuelle muligheder knytter sig til oplevelsen af den lukkede plantage, iblandet et antal mindre moser – fortrinsvis i den sydøstlige del af plantagen. Hertil kommer oplevelsen af "stilhed og ro".

Vejerslev Kirke

Endelig rummer Vejerslev Kirke med den markante beliggenhed i landskabet nogle særlige oplevelsesmuligheder – både i forhold til udsigten fra og indsigten til kirken.

Tilstand

Figur 5 Tilstanden af de karaktergivende elementer og de særlige visuelle oplevelsesmuligheder. Det lyse område er vurderet til middel tilstand, det blå til at være i dårlig tilstand.

Middel tilstand

Hovedkarakterområdet (uden for råstofgraveområderne)

Det meste af hovedkarakterområdet er middel intakt og de karaktergivende elementer i en god vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Området gennemskæres af både Næssundvej og en højspændingsledning, som til dels påvirker

graden af forstyrrelse. Området vurderes samlet som værende i middel tilstand.

Sønderherreds Plantage (uden for råstofgraveområderne)

Den overvejende del af Sønderherreds Plantage er intakt som plantage. Der er stedvis områder med stormfald, men den vedligeholdelsesmæssige tilstand er overvejende god. Endelig er hovedparten af plantagen upåvirket af større tekniske anlæg.

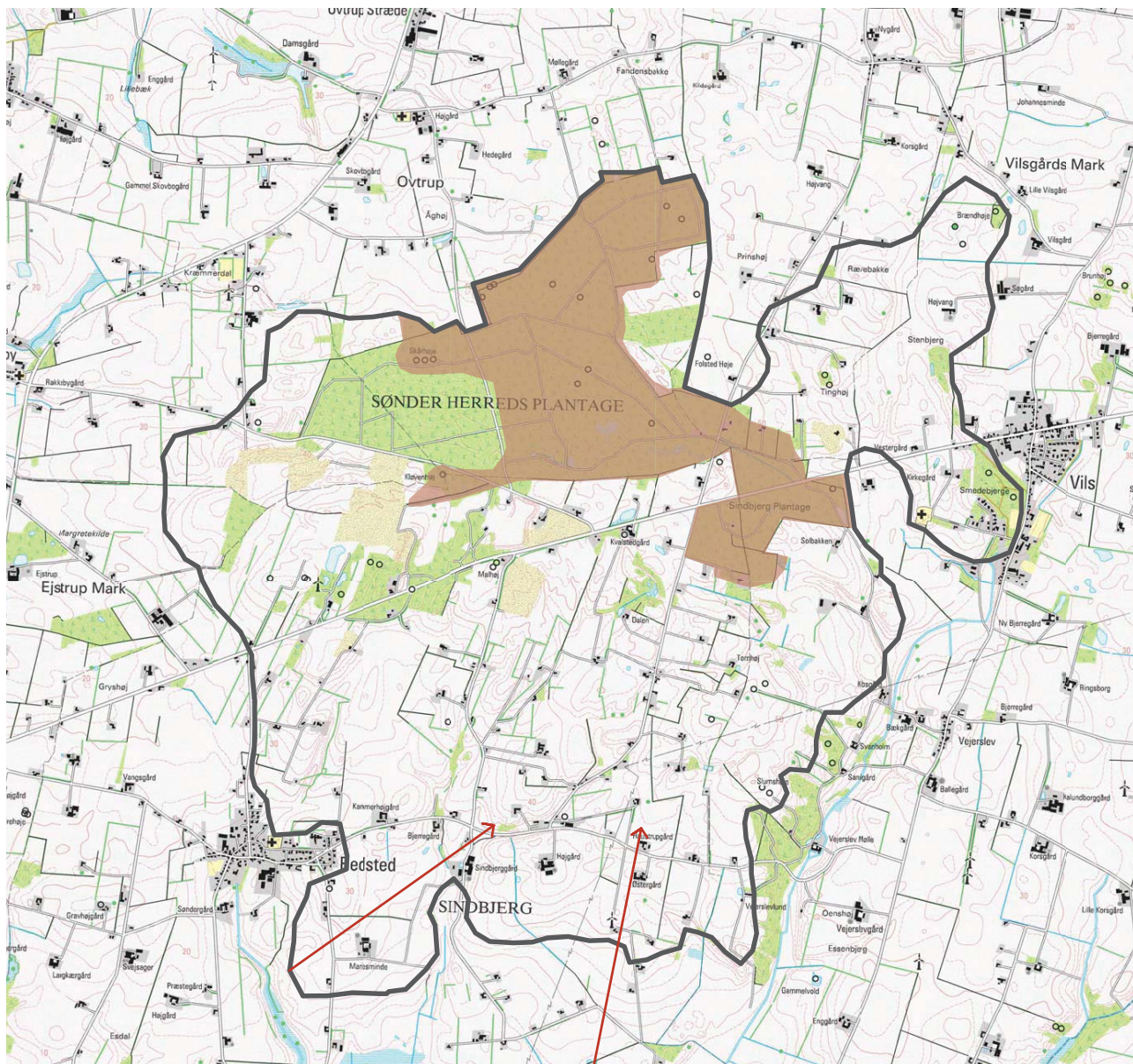
Dårlig tilstand

Råstofgravområder

Råstofgravning både i og uden for plantage har medført, at disse arealer har en dårlig tilstand. Tilstanden er især dårlig på de arealer, hvor der ikke er foregået en egentlig efterbehandling. Disse arealer ligger typisk syd for plantagen. Med tiden er mange af dem groet efter, men sporene efter råstofgravningen ses stadig i landskabet.

Inde i plantagen sker der en gradvis efterbehandling efter endt råstofgravning. Denne efterbehandling indebærer, at terrænet moduleres og tilplantes. Dette efterlader et mere reguleret – men i sagens natur – også et kunstigt landskabsbillede.

Sårbarhed

Figur 6 Sårbarhed. Det røde område vurderes at være særligt sårbart overfor markante ændringer i landskabet. Pilene angiver sårbarhed overfor ændringer i naboområder.

Hovedkarakterområdet.

Hovedkarakterområdets relative høje beliggenhed og forholdsvis åbne rumlige forhold gør det generelt sårbart overfor markante ændringer i form af nye anlæg eller andre større ændringer.

Plantagen og især de tidligere råstofgrave syd for plantagen er forholdsvis robuste over for nye anlæg, når de ikke bliver højere end den omgivende bevoksning.

Generelt er arealerne, der grænser op til plantagen, robuste over for tilplantning. Flere af områdets markante gravhøje, f.eks. Malhøje ligger imidlertid også i nærheden af plantagen. Lokalt kan tilplantning i højenes nærmeste omgivelser være ødelæggende for deres markante landskabelige placering.

Sønderherreds Plantage (uden for råstofgraveområderne)

Plantagen er generelt sårbar over for f.eks. byggeri eller anlæg, som bliver væsentligt højere end den omgivende bevoksning, fordi det derved vil forstyrre den landskabelige oplevelse af plantagen.

Plantagen er generelt særligt sårbar over større terrænændringer, bl.a. som følge af råstofindvinning. Arealer med særlige kulturspor eller de specielle dødishuller med mose er meget sårbare over for terrænændringer.

Udsigterne mod syd

Områdets højtliggende placering og jævnt skrånende terræn mod syd gør den sydlige del af karkaterområdet sårbart overfor markant anlæg eller ændret arealanvendelse som vil bryde udsigterne mod syd.

Anbefalinger til planlægningen

Landskab

Området rummer flere landskabelige kvaliteter:

- Hovedparten af landskabet er vurderet som værende karakteristisk. Samtidigt er plantagedelen vurderet som kontrasterende og fremhæver derved det øvrige landskab.
- Området rummer flere særlige visuelle oplevelsesmuligheder.
- Tilstanden er overvejende middel, og kan bibeholdes med den rette beskyttelse.

Ud fra et landskabeligt synspunkt bør udvikling i området ske under hensyntagen til de landskabelige karakteristika.

Området rummer de største forekomster af tilgængelige sand- og grusaflejringer på Mors. For tiden sker der en detaljeret kortlægning af forekomsternes beliggenhed med henblik på udpegn af fremtidige råstofindvindingsarealer.

I forbindelse med den kommende kommuneplanlægning skal der ske en afvejning af hensynet til den fremtidige forsyningssikkerhed med sand og grus på Mors i forhold til bl.a. områdets særlige naturmæssige og kulturhistoriske interesser.

Et område syd og øst for plantagen er udpeget til skovrejsning i Regionplan 2005 for Viborg Amt. I forbindelse med den kommende planlægning er det vigtigt, at der sker en yderligere detaljering af, hvor og hvordan skovtilplantning bør ske i området.

Natur

Sønderherreds Plantage udgør øens største plantageområde og rummer en række naturværdier. I forbindelse med den kommende planlægning er det vigtigt, at der holdes særligt fokus på at fastholde og udbygge naturkvaliteterne i plantagen.

Området rummer ligeledes en række dødishuller med mosekarakter. Enkelte af disse lokaliteter har en naturtype, som er sjælden på Mors, og de bør derfor indgå som kerneområder i kommuneplanen.

Landbrug

Opførelse af større landbrugsbygninger i området bør ske i respekt for områdets kvaliteter. Dette gælder især de bedrifter, som ligger syd for vejen mellem Redsted og Vejerslev Mølle på overgangen mellem smeltevandssletten og det syd for liggende landskabsrum. Set herfra ligger disse bedrifter markant i landskabet.

Tekniske anlæg

Placering af tekniske anlæg i området bør ske i respekt for områdets kvaliteter.

I forbindelse med den kommende kommuneplanlægning bør der både ske en afvejning af, hvilke anlæg, der kan placeres i området i og omkring Sønderherreds Plantage, bl.a. med respekt for nærheden til plantagen og hvorledes anlæggene kan placeres i området.

Friluftsliv og turisme

Nedenfor angives de registrerede eksisterende faciliteter og potentialer knyttet til friluftsliv og turisme. Disse vurderes i forhold til de relevante turismekategorier, der er arbejdet med indenfor Visit Danmarks projekt "Syv Danmarksoplevelser", som er en analyse af turisme i Danmark. De 2 kategorier, som knytter sig til bymæssige oplevelser, er ikke relevante for Mors. Sidst er der foretaget en vurdering af, om et givent område er sårbart overfor forstyrrelser.

Kategorierne er:

Aktiv natur

Naturens gratis glæder

I ro og mag ved vandet

Sjov i sommerlandet

Det gode liv

Sårbart overfor forstyrrelser (hører ikke til Visit Danmarks kategorier)

Eksisterende faciliteter

Der er afmærket vandretur – "Hjertestien" - rundt i Sønderherreds Plantage.

I de tidligere råstofgrave syd for plantagen ligger en skydebane.

Potentiale

Plantagen rummer gode muligheder for friluftsliv og naturmæssige oplevelser i uforstyrrethed.

Områdets potentiale knytter sig således primært til det stille friluftsliv, naturens gratis glæder og aktiv natur.